

EL REFUGI ANTIAERI DE L'ESTACIÓ DE LA GARRIGA: INTERPRETACIÓ DEL PATRIMONI PER A LA SOCIALITZACIÓ DE LA(ES) MEMÒRIA(ES) COL·LECTIVES

EL PROJECTE MUSEOGRÀFIC

El Refugi Antiaeri de l'Estació de la Garriga es va convertir, l'any 2006, en el primer element d'aquest tipus museïtzat de Catalunya. Des d'aquell moment, s'ha convertit en l'espai patrimonial de la Garriga amb més demanda de visites guiades, passant per davant del Modernisme i l'arquitectura d'estiueig. L'any 2017, des de l'Àrea de Patrimoni de l'Ajuntament de la Garriga, es va redactar el nou projecte museogràfic del refugi, amb els següents objectius:

- Renovar la museïtzació del refugi per tal d'oferir una nova experiència als i les visitants.
- Oferir nous continguts i significats a les persones visitants, de manera que obtinguessin una experiència cognitiva renovada.
- Presentar els nous continguts mitjançant noves solucions museogràfiques, que oferissin una nova experiència emocional al públic.
- Millorar les solucions museogràfiques i tècniques, tant de la nova museografia com de la que es mantindria, per tal de facilitar la conservació i el manteniment, les reparacions i, al mateix temps, el treball de les/dels guies intèrprets.
- Assegurar el manteniment de l'estructura i les característiques originals del refugi, i potenciar les actituds de respecte i l'interès del públic cap al patrimoni memorial.

La museografia de l'any 2006. Fotografia: Rosa Iglesias

El refugi vist des de l'estació de tren. Fotografia: Manel Clemente

Teníem clar que l'important en el projecte era la història i, per descomptat, el mateix refugi, l'espai real on va succeir part de la història i on havia de ser explicada. Per tant, els recursos museogràfics i l'atrezzo havien de ser mínims: simplement eines al servei de la història i de l'espai.

EL LLEGAT COM A REPRESENTACIÓ COL·LECTIVA DE LA COMUNITAT

Hi havia moltíssimes opcions per enfocar la història. Però ens va semblar que un dels punts més forts era que el refugi era un exemple de patrimoni com a representació col·lectiva de la comunitat, en dos sentits:

1. En primer lloc, perquè la història a construir podia ser, com volíem, una suma d'històries personals d'aquesta mateixa col·lectivitat.
2. En segon lloc, perquè el refugi i la història que es podia explicar a través d'ell eren exemples, per sí mateixos, d'esforços col·lectius de la comunitat.

Antònia Soler, una de les dones entrevistades dins del Projecte de recuperació de la memòria oral de la Garriga. Fotografia: Ramon Ferrandis

Si aconseguíem teixir una bona proposta, una bona història, a partir de tot això, aconseguiríem una història sobre la comunitat i explicada en bona part per la mateixa comunitat. I evidentment, una cosa fruit d'un treball i unes aportacions col·lectives pot ser molt rellevant.

L'ÚS DE LA IP ALS RECURSOS MUSEOGRÀFICS I A LA VISITA GUIADA

D'aquesta idea en va sorgir el *missatge interpretatiu*, és a dir, la idea central que estructura tots els continguts de la visita:

La dignitat, la solidaritat i els esforços col·lectius poden servir, fins i tot, per lluitar contra els efectes de les guerres més sagnants.

A partir d'aquí, usant la IP i algunes tècniques de comunicació recurrents en la disciplina, es van concebre els recursos museogràfics i els seus continguts, i es va redactar el guió de les visites. A la història se li dona sentit (i contingut) amb algunes parades, que permeten aprofundir en els diversos aspectes que apunta el *missatge interpretatiu*, i, alhora, també permet situar els principals esdeveniments que van tenir lloc a la Garriga de 1938 i 1939. Amb el guió de les visites, es fa un viatge de sis mesos, des de l'estiu de 1938 fins a l'1 de febrer de 1939:

Introducció i *missatge interpretatiu*

Per a l'inici de la visita s'utilitzen unes línies que es despleguen a sobre d'un dels plafons exteriors. Fotografia: Sara Riera

Els esforços col·lectius de defensa passiva

La conversa (fictícia però realista) entre Felipe Vizcarondo i Josep Aguilars serveix d'excusa a la guia per parlar dels esforços de defensa passiva de la Garriga durant el 1938. Fotografia: Manel Clemente

El bombardeig feixista el 29/01/1939 des de la lògica militar

Amb el públic a l'encreuament central de passadissos, un àudio amb la lectura del diari de la unitat italiana que va bombardejar el poble i una simulació de bombardeig vist des de l'interior del refugi serveixen per parlar dels aspectes militars del bombardeig de la Garriga. Fotografia: Manel Clemente

El formiguer de gent i activitat que era la Garriga a la tardor de 1938

Què va passar entre agost del 38 i gener del 39? Aquí, un petit audiovisual parla de l'acollida de persones refugiades i desplaçades, de l'aeròbrom republicà de Rosanes, de la indústria de guerra instal·lada a la Garriga, de la retirada, del reagrupament de les Brigades Internacionals al poble... Fotografia: Sara Riera

El bombardeig feixista el 29/01/1939 des del punt de vista de les víctimes

L'última parada se situa l'endemà del bombardeig. Amb la guia il·luminant l'espai amb un llum d'otó, es dona pas a una escena gravada en aquest mateix punt del refugi. Tot el que s'hi explica va succeir el dia 29 de gener de 1939 a la Garriga. I la guia, després, hi posa noms i cognoms. Fotografia: Sara Riera

Conclusió, *missatge interpretatiu* i reivindicació de la memòria com a eina i necessitat

Per tancar la visita, la guia es recolza en la senyalització, reforça el *missatge interpretatiu* i evidencia que aquesta història tan rellevant ha estat invisibilitzada i silenciada durant quaranta anys de dictadura i bona part de la democràcia. Fotografia: Manel Clemente

Punts forts:

- 1- Utilització i barreja d'històries personals, reals i concretes a l'espai on van tenir lloc, amb conceptes universals molt potents.
- 2- Discurs que enllaça constantment el que va passar a la Garriga de 1938-1939 amb el que passa a Europa al segle XXI.

Aquest fil constant entre passat i present, entre allò que va viure la gent de la Garriga de llavors, amb noms i cognoms, i allò que vivim, coneixem i veiem al segle XXI, és un dels elements que permet teixir més connexions amb les seves emocions i coneixements de qui visita el refugi. És també el recurs que millor permet que la gent es qüestionari coses, que sigui crítica.

LA IP COM A EINA DE SOCIALITZACIÓ DEL PATRIMONI I DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL

Una miliciana que participa de la visita guiada i teatralitzada "La Garriga, plena de refugiades". Fotografia: Sara Riera

La "comercialització" del patrimoni ha tendit a teixir discursos molt plans, ja fos per inèrcia i desconeixement, perquè es banalitzen les capacitats i voluntats del públic, o per invisibilitzar lectures que no convenien. Això últim ha passat (i segueix passant) amb la història de la República, de la Guerra Civil, del Franquisme.

En aquest sentit, la IP és una eina fantàstica per anar a l'arrel de les històries i per intentar arribar als significats profunds del patrimoni i, per tant, es pot convertir en una eina del tot necessària per a la socialització del llegat patrimonial. Però a més, si fomenta discursos i propostes de posada en valor del patrimoni que tinguin una base crítica, pot esdevenir també una eina de transformació social. En l'àmbit de la memòria democràtica, això és especialment útil i té una força i una gran capacitat de suggestió, rellevància i significació.

Pretenem la rigorositat, però no l'equidistància, ni tenir un discurs innocu i blanc. Volem transformar les coses i ajudar a crear persones amb més capacitat crítica i consciència social, també amb la posada en valor del patrimoni i les històries vinculades a la memòria democràtica. No volem ser còmplices o continuadores d'aquella ocultació que va establir la dictadura i que va mantenir, quasi invariablement, la transició.

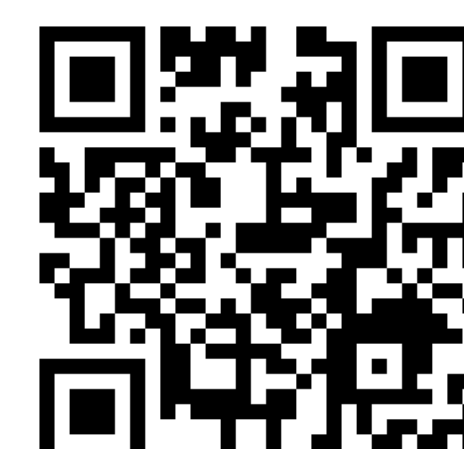
Senyalització dels espais bombardejats. Fotografia: Manel Clemente

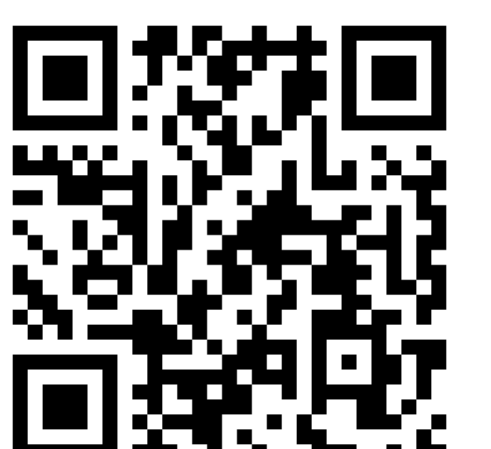
El document "Assolir el bombardeig a la Garriga"

Ruta guiada "La Garriga, plena de refugiades i memòries del bombardeig"

Les entrevistes del Projecte de recuperació de la memòria oral de la Garriga

El Pel·lícula antiaeri de l'estació de la Garriga

